

İçel Dergisi

<http://publish.mersin.edu.tr/index.php/icel>

e-ISSN: 2791-8599

Tarsus İlçesi ile özdeşleşen Şahmeran efsanesi

Gülbahar Gök

Aksaray Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Aksaray, Türkiye, gokgulbahar01@gmail.com

Kaynak Göster: Gök, G. (2021). Tarsus İlçesi ile özdeşleşen Şahmeran efsanesi. İçel Dergisi, 1(1), 22-26

Anahtar Kelimeler

Tarsus
Şahmeran
Şahmeran Efsanesi
Camsab
Lokman Hekim

Araştırma Makalesi

Geliş: 16.09.2021
Kabul: 18.10.2021
Online: 15.12.2021

Öz

Geçmişten günümüze kadar birçok özelliği, kültürü, inancı, efsaneyi, tarihi içinde barındıran Mersin'in Tarsus ilçesi bugün bile birçok mitolojik değeri kendi özünde harmanlayarak yoğurmuş ve günümüzde de kendine has bu eşsiz güzellikteki yöre kültürünü yaşatmaya devam etmiştir. Yöre halkı için büyük öneme sahip olan bereketli toprakları, kültürleri, inançları, yörenin kendine has eşsiz tarihi dokusu ve güzellikleri yanında bugün bile dilden dile yaşatılan efsaneleri büyük önem arz etmektedir. Tarsus'un en çok dile getirilen efsanesi tarihi bir mit karakteri haline gelmiş olan Şahmeran efsanesidir. Şahmeran efsanesi kimi zaman bilgeliğin sembolü olurken kimi zaman da şifanın sembolü olmuştur. Bazı anlatılarda Şahmeran'ın Camsab'a olan merhameti ön plana çıkarılıp açgözlü vezirin iktidar hırsına nasıl kurban gittiği anlatılırken, kimi anlatılarda Şahmeran ve Lokman Hekim'in karşılıklı güven ve merhameti anlatılmaktadır. Tüm anlatılarda canlılara duyulan merhamet unsurunun bilgeliğe açılan bir kapıyı sembolize eder. Tarsus ilçesi Şahmeran efsanesiyle bütünleşerek bu efsaneyi adeta yaşatmaya devam etmektedir.

Şahmeran Legend identifying Tarsus

Keywords

Tarsus
Şahmeran Legend
Camsab
Lokman Hekim

Research Article

Received: 16.09.2021
Accepted: 18.10.2021
Online: 15.12.2021

Abstract

County of Mersin, Tarsus, which includes lots of properties, cultures, beliefs and history, blends lots of mythological values and lives community culture even today. Fertile lands, cultures, beliefs which have great importance for local people, unique history of the region and its beauties legends which are told even today have great importance. Legend of Tarsus which is told mostly is Şahmeran legend which becomes a historical myth. While Şahmeran sometimes becomes symbol of wisdom, it sometimes becomes symbol of heal. While Mercy of Şahmeran which he has for Camsab and how covetous vizier is overwhelmed by its ambition is featured in some narration, mutual reliance and mercy of Şahmeran and Lokman Hekim is narrated in some narration. Mercy for living beings is symbolized as a door opened for wisdom in all narration. Tarsus sustains this legend by becoming integrated with Şahmeran legend.

1. GİRİŞ

Anadolu tarihi çağlar boyunca gerek jeopolitik konumunun verdiği avantajlar gerek yer altı yerüstü kaynakları gerekse bereketli toprakları sayesinde birçok farklı millet ve etnik unsurlara ev sahipliği yapmıştır. Anadolu'nun Çukurova Bölgesinin güneyinde bulunan ve günümüzde Mersin iline bağlı olan Tarsus ilçesi de tıpkı bağlı olduğu bu eşsiz coğrafyaya benzemektedir. Tarsus çok eski zamanlardan günümüze kadar birçok millete ev sahipliği yapmış; kültürün, dinin ve hoşgörünün merkezlerinden biri olarak tüm farklılıkları kucaklamakla kalmamış onları özümsemiş ve tıpkı bir müzik ritmi gibi ahenkle bütünleşmiştir. Yöre; kültürü, eşsiz tarihi ve farklı inançları ile dilden dile aktarılan efsaneleriyle de dikkat çekmektedir. Gerek Orta Asya Türk Kültürünün Şamanist inançlarının uzantısı gerekse etkileşime girilen farklı milletlerin mitolojik efsanelerinin etkileşiminden olsa gerek bölgede birbirinden farklı hikâyeler bulunmaktadır.

İnsanlar geçmiş yıllarda güçlü, heybetli ve korkulan hayvanlara karşı hep ilgi duymuştur. Kaplan, kartal, ayı, kurt vb. hayvanlar insanlar için vazgeçilmez birer motif, resim figürü ve hikâye konusu olmuştur. Hatta bu hayvanlara olağan üstü meziyetler atfedilerek birer mitolojik kahraman özelliği de kazandırılmıştır. Orta Asya Türk Kültüründe de bu tür mitolojik hayvanlara oldukça sık rastlanmaktadır. Türklerin mitolojik olarak önem verdiği hayvanlarından biri olan yılan farklı efsanelerde oldukça farklı şekillerde karşımıza çıkabilmektedir. Tıpkı Mersin ilinin Tarsus ilçesinde dile gelen ve günümüzde de anlatımına devam edilen yarı insan yarı yılan şeklindeki Şahmeran'da da olduğu gibi... Bu çalışmada Tarsus yöresinde nesilden nesle dilden dile aktarılan yöre halkı için efsanevi bir hikâyeden çok daha fazlası olan ve tarihi mekânlara adı verilen Şahmeran Hikayesi'ni değerlendireceğiz.

2. ŞAHMERAN EFSANESİ'NİN ORTAYA ÇIKIŞI

Bereketli Anadolu coğrafyasının eşsiz güzelliklerine sahip olan Tarsus, efsaneleriyle de günümüzde değerini korumaya devam etmektedir. Tarsus'un İlk çağlardan günümüze kadar gelişmiş bir kent olduğu tarihî kaynaklardan ve arkeolojik kazılardan ortaya çıkmaktadır. Tarsus, sahip olduğu coğrafi konum itibarıyla, tarihî süreç içerisinde yerli Anadolu kültürünün yanı sıra hem doğu hem de batı kültürüne ev sahipliği yapmış bir yöredir. Tarihî kaynaklar ve arkeolojik kazılar sonucu elde edilen bilgiler, bu tarihi kentin kuruluşunun neolitik çağa kadar uzandığını gözler önüne sermektedir. Zaman içerisinde gelişen ve kendine farklı değerler katan bu yerleşim merkezinde, tarihî süreç içerisinde Asurîler, Fenikeliler, Persler, Makedonyalılar, Selevkiler, Mısırlılar, Romalılar ve dolayısıyla Bizanslılar, Araplar ve son olarak da Türkler bulunmuşlar ve burayı yurt edinmişlerdir (Bilgili, 2001: 1-3). Bu durum kuşkusuz Tarsus ilçesinin sadece kültürel ve ekonomik özellikleri ile ilgili değil coğrafi konumunun da ona kattığı değerden kaynaklıdır. Tarsus Akdeniz kıyısının eşsiz güzelliklerine ait olan Mersin iline bağlı olup Türkiye'nin en kalabalık ilçe merkezlerinden biri olma özelliğini gösterir. Akıp giden zaman içinde kuşkusuz bunca medeniyet ve insanlar bir zincirin halkaları gibi yörenin kültürel dokusunu ilmek ilmek işlemiş ve eşsiz bir mistik hava katmıştır. Tarsus ilçesi günümüzde de söz konusu zengin kültürel dokusunu korumaya ve yeni değerler eklemeye devam etmekle birlikte; tarihi değerleri ile de ön plana çıkmaktadır. Tarsus, içerisinde bulunan cami, mescit, medrese, zaviye, kilise, han, hamam, kale gibi dinî ve sosyal vakıf eserlerinin varlığı; Ashâb-ı Kehf¹ gibi bir inanç merkezinin yer alması; ayrıca dini inanç gereği Danyal Peygamber, Bilâl-i Habeşî, Halife Me'mun, Hz. İsa'nın havarisi St. Paul vb. önemli isimlerin burada doğmuş, yaşamış ya da bulunmuş olmaları; bu isimlerden bazılarının ait makam mezar veya Türbelerinin yapılması Tarsus'u hem Hıristiyanlar hem de Müslümanlar için önemli bir dini ve kültürel merkez konumuna getirmiştir (Çıblak, 2007: 187).

Bölge de dilden dile aktarılan Güneydoğu Bölgesinde de özellikle Mardin yöresinde benimsenmiş olan Şahmeran Efsanesi yöre halkı için bir hikâyeden çok daha fazlasını ifade etmektedir. Şahmeran sadece Anadolu coğrafyası, kültür ve inanışına değil dünyanın farklı coğrafyalarındaki kültür, inanış ve hatta hikayelere de konu olmakla birlikte heykel, resim, minyatür ve filmlere de konu olmuştur. Kuşkusuz bu mitolojik efsanenin de bir çıkış noktası vardır. Şahmaran kelimesinin dilimize nerden ve nasıl geldiği konusu oldukça ilgi çekicidir. Zira Şahmeran, Farsça bir sözcük olmakla birlikte, şah ve mar kelimelerinin birleşiminden meydana geldiği bilinmektedir. Şah; hükümdar, yönetici, padişah anlamına gelirken, mar kelimesi ise; yılan demektir. Maran kelimesi çoğulu ifade ederek, yılanlar anlamında kullanılmaktadır. Şah-ı Maran, yılanların şahı, Yılanların hükümdarı anlamındadır. Terkip Türk dünyasında Şahmaran/Şahmeran şeklindedir (Yılar, 2016: 1). Bu çalışmada da çoğunlukla Şahmaran tercih edilmiştir. Şahmeran, Şah-ı Maran, Şah-ı Meran, Câmasbnâme², Camsab'ın Öyküsü, Şahmeran Hikâyesi, Yeraltı Sultanı Yemliha'nın Öyküsü, Hasib Kerimeddin ve Şahmeran Hikâyesi gibi isimlerle

¹ Ashâb-ı Kehf, pagandan kültürden Hristiyanlığa, oradan da Müslümanlığa uzanan bir süreçte farklı kültürlerin etkileşimine örnek olan bir hikayedir. Hristiyan inancına göre Yedi Uyurlar efsanesi olarak bilinir. Hristiyanlığın Anadolu'da yayılmaya başladığı dönemde meydana gelmiştir. Ashâb-ı Kehf, İslam kültüründe Hristiyanlık kültür ve inancına göre daha fazla bilinen ve tazeliğini koruyan bir kıssa olmuştur. Bu durumun en büyük nedeni ise; İslam'ın Kutsal kitabı olan Kuran-ı Kerim'de yer almasıdır. Kuran'ın 18. suresi olan "Kehf" suresinin 9-26. ayetleri bu kıssa ile ilgilidir. Bkz. Demir, 2013: 1230-1231.

² Câmasbnâme, Dânyâl peygamberin oğlu Câmasb'ın başına gelen ve yaşadığına inanılan olaylarla, Şahmeran'ın yanındayken geçirdiği günleri anlatan iç içe geçmiş birkaç hikâyeden meydana gelmektedir. Türk ve İran edebiyatında önemli bir yere sahip olan hikayelerdendir. Bkz. Erkan, 1993: 44.

anılmıştır ve dile gelmiştir. Yakın zamanlarda da anlatımı devam eden; Şahmaran veya Şahmeran hikâyesi/efsanesi adıyla bilinip anılmaktadır. Türkiye’de, Şahmaran karşılığı olarak, “Şahmar (Kars), Şahmelek (Ankara)” kelimelerinin de kullanıldığını bilmekteyiz (Derleme Sözlüğü, 3734). Bununla birlikte Ashâb- Kehf olarak birçok din ve efsaneye konu olmuş, 6 imanlı genç, köpekleri ile bir mağarada Allah tarafından uykuya daldırıldığına inanılan hikâyede de Yedi Uyurlar olarak anlatılan gençlerden birinin adı Yemliha’dır. Hatta Yemliha, 300 yıllık uykudan uyandıktan sonra çarşıya giden kişidir (Yıldırım, 2008: 77-78).

Yöreye ait olan ve birçok hikâyeye kitaplara konu olan hatta Kutsal kitaplarda yer alan Ashâb-ı Kehf efsanesindeki “Yemliha” ismi, “hükmetmek, hükümdar olmak” anlamına gelir ve bu isim Şahmeran’ın isimlerinden biridir. Tarihi kaynaklara bakacak olursak şayet, Şahmeran efsanesinin Hint, İran, Yunan, İbrani ve Arap kaynaklarından motifler taşıdığını söyleyebiliriz (Sökmen-Balkanal, 2018: 284). Şahmeran efsanesinin çıkış noktası merak edilen bir unsur olmakla beraber; Şahmeran ile ilgili anlatılanların kaynağı İran ve Türk edebiyatında önemli bir yere sahip olan “Câmasbnâme” adlı esere dayanmaktadır (Çıblak, 2007: 191). Şahmeran farklı kaynaklara ve coğrafyalara dayandırılrsa da Doğu’da “Yılan Kadın”, Batı’da göz göze geldiklerini taşla çeviren, saçları yılan dişi bir figür olan “Medusa”dır (Doğanay, 2012: 11).

3. ANADOLU MİTOLOJİSİNDE YILAN

Zengin Anadolu kültüründe güçlü hayvanlar oldukça önemli bir yere sahip olmakla beraber yöresel motiflere oyunlara hatta süsleme sanatlarına bile konu olmuştur. Anadolu’da yaşamış olan birçok medeniyete yılanla ilgili mitlere rastlanmaktadır. Mitlerde kimi zaman dişiliği, kimi zaman erkekliği sembol ederek karşımıza çıkan yılan, başta yaşam ve ölüm, hastalık ve şifa, iyilik ve kötülük olmak üzere birçok gizli güçlere ve sırlara sahip olmuştur (Sökmen-Balkanal, 2018: 282). Yılanlar sadece Anadolu kültüründe değil aynı zamanda Orta Asya Türk Kültüründe de önemli yere sahiptir. Türk kozmolojisinde yer unsurunun ve kuzeyin simgesi olan yılan, on iki hayvanlı Türk takviminin de önemli görülen yıl simgelerinden biridir (Çoruhlu, 2011: 183).

Şamanların ruhsal yolculuklarını gerçekleştirmede kullandıkları ve totem olarak kabul ettikleri çeşitli hayvan türleri vardır. Bunlardan birisi de yilandır. Yılan, Şamanizm’de Şaman’ın gerçek dünyadan ruh dünyasına geçmesini sağlayan bir araçtır. Şamanlar gerek kıyafetlerinde gerekse ayinleri esnasında kullandıkları davullarda yılan motifini oldukça fazla kullanmışlardır. Şamanın bazı doğa üstü güçlerini yılan sayesinde elde ettiğine inanılmaktadır. Esrareniz âlemleri bilen ve kutsal güçleri olan bir varlık olarak görülen yılanın, Şaman’ın gökyüzünde ve yeryüzünde gerçekleştirdiği ruhsal yolculuklarında onunla yolculuk ettiğine inanılırdı. Bu nedenle Şaman’ın gökyüzüne yaptığı yolculuklarda giydiği manyaklarda üç başlı ve büyük ağızlı bir yılan motifi yer alırdı (Gedik, 2020: 423-424).

Şaman inancına göre yılanlar; şamanların yeraltı ve yeryüzü seyahatlerini gerçekleştirirken onları kötülüklerden koruduğu için ayrı bir öneme sahiptir. Hatta şamanların geleneksel törenleri sırasında giydikleri kıyafetlerde üç başlı ve büyük ağızlı yılan motifi bulunmaktadır (Seyidoğlu: 1998: 87). Şahmeran efsanesi öylesine benimsenmiş ve Anadolu kültürü ile özdeşleşmiş ki sadece birçok tarihi yapı ve mekâna adı verilmiştir. Tarsus’ta bulunan Yılan Kalesi (Şahmeran Kalesi), Şahmeran Hamamı ve Şahmeran Heykeli, Siirt’te bulunan Şahmeran Mağarası ve Iğdır’da yer alan Şahmeran Tepesi bu mekânlar arasındadır. Yaklaşık üç bin yıllık bir geçmişe sahip olan Şahmeran Efsanesi, Anadolu coğrafyası üzerinde Tarsus’tan Urfa’ya, Erzincan’dan Artvin’e kadar tüm Anadolu’da benimsenmiştir ve anlatılmıştır (Sökmen-Balkanal, 2018: 284).

4. Şahmeran Efsanesi ve Yörenin Efsaneye Yönelik İnanıcı

Yöre halkı tarafından dilden dile aktarılan Şahmeran Efsanesine kısaca bakacak olursak; efsane oduncu bir genç ile yılanların şahı Şahmeran arasında geçmektedir. Hikâye şu şekildedir;

“Odunculukla geçimini sağlayan Camsab adlı genç bir gün ormanda içi bal ile dolu bir kuyu bulur. Balı çıkarmak amacı ile arkadaşları tarafından kuyuya indirilen Camsab arkadaşları tarafından kuyudan çıkarılmayarak orada bırakılır. Camsab, kuyunun içinde bir taht üzerinde oturan üst tarafı insan alt tarafı yılan şeklinde bir varlık görür. Bu varlık insan gibi konuşan Şahmeran’dır. Camsab, Şahmerandan kendisi bırakmasını ister. Şahmeran ise, kendi ölümünün bir insan elinden olacağını, eğer kendisini bırakırsa yerinin insanoğlu tarafından çabucak bulunabileceğini söyleyerek Camsab’ın gitmesine izin vermek istemez. Ancak Camsab’ın ısrarlara dayanamayan Şahmeran, yerini kimseye söylememesi şartıyla Camsab’ın evine dönmesine izin verir. Bu sırada ağır bir hastalığa yakalanan Tarsus padişahının iyileşebilmesi için hekimler padişaha, Şahmeranın etinin yenilmesi önerilerek şifa bulacağı söylenir. Padişah da bu tavsiye üzerine Şahmeran’ın yerini bulana ve söyleyene büyük vaatlerde bulunulur ancak yerini bilen veya bulan kimse ortaya çıkmaz. Vezir ise, Şahmeran’ı gören kişinin sırtının yılan derisi gibi pul pul olduğunu padişaha söyleyince, padişah herkesin hamama gelerek yıkanması emrini verir. Camsab Şahmeran’a söz verdiği için hamama gitmek istemese de zorla götürülür. Camsab’ın sırtının yılan derisi gibi pul pul olduğu görülünce, kendisinden zorla Şahmeran’ın yerini öğrenirler. Şahmeran kaderini bildiği için bu olaya karşı koymaz ve Camsab’a ölümünden sonra etini kaynatarak ilk suyu vezire, ikincisini padişaha içirmesini, üçüncüsünü de kendisinin içmesini tembihler. Şahmeran, öldürülmek üzere hamama götürülerek burada öldürülür ve eti kaynatılır. Vezir kaynayan ilk suyu Camsab’ın içmesini ister. Camsab ise, Şahmeran’ın dediklerine

uyarak ilk suyu vezire verir. Vezir, bu suyu içer içmez ölür. İkinci suyu padişaha verir ve suyu içen padişah iyileşir, üçüncüsünü içen Camsab ise akli ve zekâsı daha da güçlenip padişaha baş vezir olur” (Çıblak, 2007: 188-189). Bu hikâye kişiden kişiye ve yörenin farklı bölgelerinde değişiklik gösterebilmektedir. Mesela bazı hikâyelerde Şahmeran erkek çoğunlukla kadın olarak anlatılırken, bazı anlatılarda ise akıl ve zekâ olarak gelişen Camsab, Şahmaran efsanesinde Lokman Hekim olarak yer alır. Yazılı eserlerde Lokman Hekim’den bahsedilmezken efsanelerde Camsab, Şahmaran’ın ölümünden sonra veya en başta Lokman Hekim olur. Yazılı Şahmaran hikâyesinde Camsab’ın babası Danyal peygamberin ölümsüzlük otunu araması ve sonuçta başarısız olması motifi vardır. Oysa Şahmaran’la ilgili anlatılan efsanelerde genellikle Camsab, Lokman Hekim’e dönüşmektedir (Yılar, 2016: 10). Şahmeran ve Lokman Hekim ile ilgili hikâye ise şu şekilde anlatılmıştır;

“Odunculukla ile geçimini sağlayan Lokman bir gün evine dönerken yolun ormanlık tarafında bir garip bir inilti duyar. Sesin geldiği yöne doğru gittiğinde ise burada üst tarafı insan alt tarafı yılan olan tuhaf bir yaratığın yaralı olduğunu görür. Lokman korkup geri döneceği sırada bu yaratık ona, korkmamasını ve kendisine yardım etmesini, bu iyiliğinin ise karşılığını bir gün mutlaka alacağını söyler. Lokman, Şahmeran’a yardım ve merhamet ederek onun yaralarını sarar ve Şahmeran kısa sürede iyileşir. Şahmeran, gördüklerini kimseye anlatmamasını söyleyerek bu konuda Lokman’dan kendisi için söz ister ve konuşmanın ardından kendi ölümünün bir insan elinden olacağını bildiğini, kendinin ölüm haberini aldığı anda Lokman’ın neler yapılması gerektiğini, ayrıca neyin hangi hastalığa iyi geldiğini, ilaçların nasıl hazırlanması gerektiğini Lokman’a tek tek anlatır. Bu olaydan sonra Lokman evine döner ve artık o özünde bambaşka bir insan olur. Lokman artık bütün zamanını okuyup yazmaya, yeni şeyler öğrenmeye ayırır. Aradan uzun bir zaman dilimi geçer. Şahmeran, sarayındaki billur suda çevrenin güzelliklerini izlerken Tarsus padişahının güzeller güzeli kızını görerek hemen oracıkta o an kıza âşık olur (Sökmen-Balkanal, 2018: 286-287). “Günün birinde padişahın kızının hamama götürüldüğünü anlayınca duramaz ve onu daha yakından izleyebilmek için kendisi de gizlice hamama gider. Ancak hamamda kızın hizmetkârları tarafından kısa sürede fark edilen Şahmeran, göbek taşı üzerinde öldürülür. Şahmeran’ın öldürüldüğünü öğrenen Lokman Hekim, hemen hamama gelir. O sırada Tarsus padişahının hastalandığını, müneccim başının baktığı fallardan padişahın ancak Şahmeranın etinin suyundan içerse iyileşebileceği haberini duyar. Padişahın kötü kalpli veziri, Şahmeran’ın olağanüstü güçlerini bildiğinden padişah için gerekli olan ilacı kendisi hazırlamak ister. Ancak onun asıl amacı Şahmeran’ın zehirli kısmın suyunu padişaha içirebilmektir. Böylece ölen padişahın kızıyla evlenerek Tarsus’a hükmetmektir. Lokman da ilacı kendisi hazırlamak ister, sonunda bu görev padişah tarafından Lokman’a verilir. Lokman, Şahmeran’ın daha önceden kendisine anlattığı gibi cansız gövdeyi üçe böler, her parçayı ayrı ayrı kaynatır. Bu parçalar kaynarken her biri hangi hastalığa iyi geleceğini söylemeye başlar. Bu sırada vezir Lokman’ın yanına gelerek, insanlara olağanüstü güçler veren parçanın suyunu ister. Lokman, vezirin kötü niyetini anlayarak ona kuyruk suyundan verir. Vezir, bu suyu içer içmez ölür. Gövdenin suyunu kendisi içer, baş kısmının suyunu padişaha içirerek onun iyileşmesini sağlar. Lokman, saraydan ayrılp kırlarda dolaşırken birden çiçeklerin, bitkilerin dile geldiğini ve hangi hastalığa iyi geldiklerini söylemeye başladıklarını duyar. Lokman, bütün bunları defterine geçirince dönemin en iyi hekimi olur” (Çıblak, 2007: 189-190).

Tarsus yöresindeki bazı inançlara göre; diğer yılanlar, hükümdarları olan Şahmeran’ın öldürüldüğünden habersizdir. Zira Şahmeran, yılanlara hamama yıkanmaya gittiğini ve oradan da bir düğüne gideceğini söylemiş ve daha sonra sarayından ayrılmıştır. Yılanlar, o günden bu yana hâlâ Şahmeran’ın dönüşünü beklemekte, duydukları her davul sesi ile düğünün devam ettiğini ve şahlarının döneceğini sanmaktadır. Davul seslerinin kesildiği gün-kıyametten bahsedilmekte-yılanlar Şahlarının öldüğünü anlayarak Tarsus’a gelecek ve tüm insanlara karşı büyük bir düşmanlığa başlayacaklardır (Çıblak, 2007: 191). Şahmeranla ilgili efsanelerin kökeni oldukça eski dönemlere uzanmaktadır. Nitekim kaynaklardan edinilen bilgiye göre 2000 yıl kadar öncesine ait olduğu düşünülen Tarsus sikkelerinin üzerinde, Şahmeranın öldürüldüğünü öğrenen yılanların intikam almak amacıyla şehre saldırmalarının canlandırıldığı tasviri figürler tespit edilmiştir (Çıplak, 2003: 314). Yöre halkı tarafından Şahmeranın öldürüldüğüne inanılan Şahmeran Hamamı ise; Tarsus’ta Kızıl Murat Mahallesi’nde yine kendisiyle aynı adı taşıyan Şahmeran Sokak’ta bulunur. Bu hamamın, inşa tarihi kesin olarak bilinmemektedir. Ancak 15. yüzyılda Ramazanoğulları tarafından Romalılar’dan kalma bir hamam temeli üzerine yapıldığı tahmin edilmektedir. 1651 yılında vakıf olarak Softa Mahmut Paşa Vakfı’na bağlanan hamamda, 1873 yılında zamanın yıpratıcı etkisinden kurtarmak için restorasyon çalışmaları yapılmıştır (Çıblak, 2007: 187). Türk kültürü açısından oldukça büyük bir öneme sahip olan hamam sadece yıkanmak, temizlenmek, dinlenmek amacıyla gidilen bir mekânın çok daha ötesinde şifa verdiğine hastalıkları dökülen banyo suları ile vücuttan arındırıldığına inanılmaktadır. Nitekim hasta olan padişahın hamam sayesinde iyileşmiş olması bu inanca işaret edebilir. Şahmeran efsanesinde bahsi geçen ve hikâye ile aynı isimde anılan hamam, mimari olarak güney-kuzey doğrultusunda dikdörtgen bir plana sahiptir. Duvarları moloz taştan inşa edilmiştir. İçeriye giriş, güney yönünden sağlanan hamamda, soyunma yeri, ılıklik, sıcaklık ve külhan bölümleri de bulunmaktadır. Giriş bölümünde bulunan soyunmalık kısmı, ahşap çatı ile örtülü olup üzeri kiremitle kaplıdır. Sıcaklık ve ılıklik kısımlarının üzeri ise kubbe ile örtülüdür. Hamamın işlevselliğini etkin biçimde sürdürebilmesi için yapılan onarım çalışmalarında, binada birtakım düzenlemelerde bulunulmuş ayrıca ortada sekizgen şeklinde bir havuz yapılmıştır. Bugün de kullanımda olan mistik tarzdaki bu hamam, tarihî bir özelliğe sahip olmasının yanı sıra yılanların şahı olarak bilinen Şahmeranın öldürüldüğü yer olduğuna inanılması nedeniyle halk arasında önemli bir yere sahiptir. Nitekim

hamamın göbek taşında ve yine iç kısımdaki duvarlarında görülen hafif kırmızıya yakın rengin, burada öldürüldüğü belirtilen şahmeranın kanından geldiğine inanılmaktadır (Çıblak, 2007: 187-188).

5. SONUÇ

Tarsus yöresinin kültürel mirası olan Şahmeran Efsanesi, günümüzde de en çok anlatılan, anılan ve adı tarihi mekanlarda yaşatılan hikâye olma özelliğini taşıyor. Yöre halkı kültürel değerlerle süslediği ve mitolojik özelliği ile dikkat çeken efsaneyi yaşatmaya devam edecektir. Bizlere düşen iş ise böylesine özel bir efsaneyi yaşatmaya dilden dile aktarmaya devam etmek ve şahmeran efsanesini zamanın yıpratıcı etkisinden kurtarmaktır. Nasıl ki tarihi ve mistik mekanları görmek hissetmek o anı yaşamak için tarihi mekânın yer aldığı yerlere gidiyorsak, aynı şekilde Tarsus ile bütünleşmiş Şahmeran Efsanesini düşsel olarak yaşamak ve içsel olarak hissedebilmek için efsanesinin geçtiğine inanılan bu ilçeyi ziyaret etmemiz gerekmektedir. Bazı efsanelerin tarihin aşındırıcı etkisi karşısında sapasağlam değişmeden değiştirilmeden varlığını devam ettirebilmesi için zaman mekân zinciri kırılmamalıdır. Gelecek nesillerin kültürel değerlere sahip çıkabilmesi için bu zincirin olabildiğince sağlam olması elzemdir.

ÇATIŞMA BEYANI

Herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.

KAYNAKÇA

- Bilgili, A.S. (2001). *Osmanlı Döneminde Tarsus Sancağı ve Tarsus Türkmenleri (Sosyo-Ekonomik Tarih)*, Ankara: KB Yayınları.
- Çıblak, N. (2007). "Tarsus Kültürünün Tanımında Şahmeran Efsanelerinin Önemi", *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt 16 (1), s.185-196.
- Çıplak, M. N. (2003). *İçel Tarihi (Tarihî Turistik Zenginlikleriyle)*, Mersin: Selim Ofset Matbaacılık.
- Çoruhlu, Y. (2011). *Türk Mitolojisinin Ana Hatları*, İstanbul: Kabalıcı Yayınevi.
- Demir, H. (2013). "Modern Zamanlarda Bir Ashâb-ı Kehf Yorumu: Ayışığı Sofrası", *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, (8/1), s.1229-1237.
- Derleme Sözlüğü (1993). C.10, Ankara: TDK Yayınları.
- Doğanay, E. (2012). *Düş ya da Gerçek Şah-ı Maran*, İstanbul: Küçükçekmece Belediyesi Yayınları.
- Erkan, M. (1993). "Câmasbnâme", *DİA*, C.7, Ankara: TDV Yayınları, s.43-45.
- Gedik, S. (2020). "İnanç Dünyasında Yılanın Ele Alınışı", *İnsan ve Sosyal Bilimler Dergisi*, 3 (1), s.420-430.
- Sökmen, S.-Balkanal, Z. (2018). "Anadolu'da Önemli Bir Simge Olan Şahmeran'ın Halk İnanışlarındaki Yeri", *Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt: 8 (15), s.281-296.
- Yılar, Ö. (2016). *Yemliha'dan Camasbnâme'ye Lokman Hekim'den Günümüze Şahmaran*, Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Yıldırım, N. (2008). *Fars Mitolojisi Sözlüğü*, İstanbul: Kabalıcı Yayınevi.